

BENĞİ

Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi
BENĞİ World Journal of Yörük-Türkmen Studies

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bengi>

ISSN: 2717-6584

Turizm ve Çevre İlişkisi Kapsamında Konaklama İşletmelerinin Açılması ve İşletilmesine Yönelik Hukuki Düzenlemeler

Legal Regulations for the Opening and Operation of Accommodation Businesses within the Scope of Tourism and Environment Relationship

doi: 10.58646/bengi.1426815

Geliş/Received: 27 Ocak 2024

Kabul/Accepted: 8 Şubat 2024

Muhammet Nimet ÇAVUŞ*

Özet

Bu çalışmada, Türkiye’de turizme konu olan doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak adına turistik tesislerden konaklama tesislerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini literatür çerçevesinde ortaya koymak ve bu olumsuz etkileri en aza indirmek ve/veya ortadan kaldırmak için bu alandaki hukuki düzenlemeleri incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında çalışmada öncelikle ilgili literatür taranmış, Çevre Kanunu, ilgili yönetmelikler, Türkiye’nin taraf olduğu “Uluslararası Sözleşmeler” ve “Avrupa Birliği Direktifleri” incelenmiştir.

Günümüzde turizm sektörü hızla büyümeye devam eden bir sektördür. Ancak bu büyüme, çevresel sorunları da beraberinde getirmiştir. Konaklama işletmelerinin inşaat ve inşaat sonrası süreçte gürültü, hava, su, toprak kirliliği, katı ve sıvı atıklar gibi birçok çevre sorununun ortaya çıkması muhtemeldir. Bu sorunların en aza indirilmesi ve bu kaynakların korunması hususunda en etkili yollardan biri, devletin getirdiği hukuki yaptırımlardır.

Araştırma sonucunda çevresel sorunları en aza indirmek için turizm sektöründe konaklama tesislerinin kurulmasından işletilmesine kadar her süreçte “Çevre Kanunu, Turizmi Teşvik Kanunu, Turizm Tesislerinin Niteliklerine İlişkin Yönetmelik, Çevre Etki

* **Sorumlu Yazar/Corresponding author:** Öğr.Gör.Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, e-posta: mncavus@adu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7973-213X.

Atıf/Citation: Çavuş, M.N. (2024). Turizm ve Çevre İlişkisi Kapsamında Konaklama İşletmelerinin Açılması ve İşletilmesine Yönelik Hukuki Düzenlemeler. BENGİ Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi. 2024 (1), 112-127.

Değerlendirmesi Yönetmeliği”, Türkiye’nin taraf olduğu “Uluslararası Sözleşmeler, Avrupa Birliği Direktifleri” gibi hukuki düzenlemelerin güncel hallerinin dikkate alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu kapsamda turistik faaliyetlerin gerçekleştirildiği destinasyonlarda gerek istihdam yaratma gerek bölgeyi tanıtmaya yoluyla yerel ekonomi canlandırılmaya çalışılırken, doğal kaynakları ve doğanın korunma çabalarını finanse etmek için bütçe sağlanmalıdır. Konaklama işletmelerinde sıvı atık yönetimi ve katı atık yönetimi hususunda yönetmeliklere ve düzenlemelere uyulmalı ve ilgili denetimler gerçekleştirilmelidir. Bununla birlikte konaklama işletmelerinin bulunduğu bölgenin doğal hayatına uyum sağlaması hususunda hassasiyet gösterilmesi, çevresel kaynakların ve kültürel mirasın korunmasını sağlayacak bir arazi kullanım planlamasının yapılması oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Konaklama işletmeleri, Çevresel sorunlar, Hukuki düzenlemeler.

Abstract

In this study, in order to ensure the sustainability of natural resources subject to tourism in Turkey, it is aimed to reveal the negative effects of accommodation facilities on the environment within the framework of the literature and to examine the legal regulations in this field in order to minimize and/or eliminate these negative effects. Within the scope of this purpose, firstly, the relevant literature was reviewed and the Environmental Law, related regulations, International Conventions to which Turkey is a party and European Union Directives were examined.

Today, the tourism sector is a sector that continues to grow rapidly. However, this growth has also brought environmental problems. Many environmental problems such as noise, air, water, soil pollution, solid and liquid wastes are likely to occur in the construction and post-construction process of accommodation establishments. One of the most effective ways to minimize these problems and protect these resources is the legal sanctions imposed by the state.

As a result of the research, it was emphasized that in order to minimize environmental problems, the current versions of legal regulations such as the Environmental Law, Tourism Incentive Law, Regulation on the Qualifications of Tourism Facilities, Environmental Impact Assessment Regulation, International Conventions to which Turkey is a party, and European Union Directives should be taken into consideration in every process from the establishment to the operation of accommodation facilities in the tourism sector. In this context, while trying to revitalize the local economy by creating employment and promoting the region in destinations where touristic activities are carried out, a budget should be provided to finance natural resources and nature conservation efforts. Regulations and regulations on liquid waste management and solid waste management in accommodation establishments should be complied with and relevant audits should be carried out. In addition, it is very important to be sensitive to the adaptation of accommodation establishments to the natural life of the region where they are located and to make a land use planning that will ensure the protection of environmental resources and cultural heritage.

Keywords: Tourism, Accommodation establishments, Environmental problems, Legal regulations.

Giriş

Sanayi Devrimiyle birlikte başlayan ve günümüze değin devam eden ekonomik süreçte toplumların nüfusu, üretim ve tüketim düzeyleri artış göstermiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte üretim kapasitesi artmış ve bu da tüketimde artışa neden olmuştur. Bunun yanı sıra nüfusun giderek artması da tüketim üzerinde artırıcı bir etkiye sahip olmuştur. Artan bu tüketim ihtiyacı, doğal kaynakların daha fazla kullanılmasını ve bu kaynakların hızla tükenmesine neden olmuştur. Artan tüketim eğilimi, doğal kaynakların hızla tükenmesine ve ekosistemin dengesinin bozulmasında etkili olmuştur. Özellikle çevreye zarar veren üretim tekniklerinin kullanılması ve atık yönetiminin yetersizliği, doğal kaynakların hızla tükenmesine, canlı türlerinin yok olmasına, küresel ısınma, iklim değişikliği, su kirliliği, hava kirliliği, ormansızlaşma gibi tüm dünyayı etkileyen çevresel sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. (Hacıoğlu-Deniz, 2009).

Günümüzde turizm sektörü hızla büyümeye devam eden bir sektördür. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre; 1950’li yıllarda 25 milyon kişi olan uluslararası turist sayısı, 1980 yılında 278 milyona, 1995 yılında 527 milyona (UNWTO, 2000) ve 2022 yılında 963 milyon kişiye ulaşmıştır (UNWTO, 2023). Ancak bu büyüme, çevresel sorunları da beraberinde getirmiştir.

Bu kapsamda çalışmanın amacı Türkiye’de turizme konu olan doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak adına turistik konaklama tesislerin çevreye verdikleri zararları literatür çerçevesinde ortaya koymak ve bu zararları en aza indirmek ve/veya ortadan kaldırmak için bu alandaki hukuki düzenlemeleri incelemektedir.

1. Turizmin Çevre Üzerindeki Etkileri

Çevrenin pek çok özelliği turistleri çekmektedir. Turizmin gelişmesi ve bir alanın turistik kullanımı, çevrenin özellikleri ile yakından ilişkilidir. Turizmin çevre üzerinde olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkileri de olabilmektedir. Turizm faaliyetleri çevresel sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu durum turizmin sürdürülebilirliği üzerinde de bir tehdit oluşturmaktadır.

UNWTO, 1980 yılında dünya turizmine ilişkin Manila Bildirgesi’ni yayınlamıştır. bu bildirmede turizmin yeni bir uluslararası ekonomik düzenin kurulmasına, dünya barışı ve güvenliğinin sağlanmasına, yaşam kalitesinin iyileştirilmesine katkıda bulunabileceği belirtilmiştir (UNWTO, 1980). 1992 Rio Dünya Zirvesi’nde, o zamanki Dünya Turizm

Örgütü Genel Sekreteri Savignac, sürdürülebilir turizmle ilgili üç öneri sunmuştur (Hashimoto, 2021):

1. Seyahat çevre bilincini teşvik eder
2. İyi yönetilen turizm çevrenin iyi bir dostudur;
3. Başarılı bir turizm endüstrisinin yüksek kaliteli bir çevreye ihtiyacı vardır

Bu öneriler, Manila Deklarasyonu'nda vurgulanan sürdürülebilir turizm gelişiminden daha çok daha doğal çevreye odaklanmıştır. 1992 Rio Dünya Zirvesi'nden elde edilen Gündem 21'e dayanarak, UNWTO ve Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC), sürdürülebilir turizm gelişimi için şu 12 kılavuz ilkeyi önermiştir (WTO, 1997):

- *“Seyahat ve turizm, insanların doğayla uyum içinde, sağlıklı ve üretken bir yaşam sürmesine yardımcı olur.*
- *Turizm, dünyanın korunmasına, ekosisteminin korunmasına ve restorasyonuna katkıda bulunmalıdır.*
- *Seyahat ve turizm sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarına dayanmalıdır.*
- *Milletler, seyahat ve turizm hizmetleri alanında uluslararası ticaretin sürdürülebilir bir temelde gerçekleşebileceği açık bir ekonomik sistemi teşvik etmek için işbirliği yapmalıdır.*
- *Turizm hizmetleri ticaretinde korumacılık durdurulmalı veya tersine çevrilmelidir.*
- *Turizm, barış, kalkınma ve çevrenin korunması birbirine bağlıdır.*
- *Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için çevrenin korunması, turizmin gelişme sürecinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.*
- *Turizmin geliştirilmesi konuları ilgili vatandaşların katılımıyla ele alınmalı ve planlama kararları yerel düzeyde kabul edilmelidir.*
- *Milletler, turistleri veya turistik bölgeleri etkileyebilecek doğal afetler konusunda birbirlerini uyaracaklardır.*
- *Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için kadınların tam katılımı gerekli olduğundan seyahat ve turizmin kadınlara yönelik istihdam yaratma kapasitesinden yararlanılmalı.*
- *Turizm gelişimi, yerli halkların kimliğini, kültürünü ve çıkarlarını tanımalı ve desteklemelidir.*
- *Çevreyi koruyan uluslararası yasalara dünya çapındaki seyahat ve turizm endüstrisi saygı göstermelidir.” (WTO, 1997).*

1990'ların başında, temel kaygılar doğal çevrenin bozulması ve doğal kaynakların sömürülmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Zamanın önceliklerini yansıtan bu 12 kılavuz ilke, çevresel kaygılardan büyük ölçüde etkilenmiştir. Destinasyonlardaki sosyal çevre ve sosyo-kültürel kaynaklar sadece bir çekim unsuru olarak dikkate alınmıştır. Sektör, 1990'lı yıllarda "Green Globe" gibi ilk çevre sertifikasyon programlarını bünyesine katmaya başlamıştır. Turizm endüstrisinin yeşilleştirilmesinin yanı sıra turistlerin daha sorumlu davranmalarına yönelik davranış kuralları da pek çok farklı formatta önerilmişti ancak bu davranış kurallarının temel amacı turistlere ve personele daha fazla çevre bilinci kazandırmak, kaynak girdisini azaltmak, daha etkin atık yönetimi oluşturmak ve atık yönetimini daha verimli hale getirmek olmuştur (Goodall, 1995).

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) rehberinde turizm projelerinden kaynaklanan çevresel etkiler inşaat aşaması ve inşaat sonrası olası çevresel etkiler şeklinde iki başlıkta ele alınmıştır. Bu etkiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Turizm Projelerinden Kaynaklanan Olası Çevresel Etkiler

İnşaat Aşamasında Muhtemel Olumsuz Çevresel Etkiler	İnşaat Aşamasından Sonra Muhtemel Olumsuz Çevresel Etkiler
Hafriyat atıkları	Evsel nitelikli atıksu
Katı atıklar	Katı atıklar
Evsel nitelikli atıksu oluşumu	Bitkisel atık yağlar
Gürültü	Tıbbi atıklar
Hava kirliliği	Hava kirliliği
Atık yağlar	Tehlikeli atıklar
Tehlikeli atıklar	Tehlikesiz Atıklar
Tehlikesiz atıklar	Su kaynaklarının kirlenmesi

Kaynak: (ÇŞB, 2014)

Bir turistik tesisin çevresel etkisini azaltmanın ilk adımı uygun bir yer seçmektir. Üst ve alt ölçekli planlamalarda hassas alanlar; okullar, hastaneler vb. alanlardır. Bu hassas alanlardan yeterince uzakta kurulan tesisler daha küçük çapta çevresel etkilere neden olabileceği muhtemeldir. İnşaat işi çoğu zaman çevreyi korumaktan ziyade bir projeyi tamamlamayı amaçlayan bir iştir. Bu nedenle gerekli önlemlerin alınmaması durumunda çevre üzerinde önemli etkiler meydana gelebilmektedir (Akış, 1999).

Kazı ve tesviye projeleri toprağı yağmura, rüzgâra ve diğer etkilere maruz bırakmaktadır. Yüzeyde bulunan yağmur suyunun fazla olması erozyonu artırmaktadır. İnşaat

için kullanılan makine ve malzemeler toprağın sıkışmasına ve geçirgenliğinin azalmasına neden olarak toprağın yapısını zarara uğratar. İnşaat alanındaki bitki örtüsü inşaat sırasında zarar görebilmektedir. İnşaat faaliyeti sonucunda mevcut yollar ve varış noktalarında trafik akışı artarak ilave servis yollarına ihtiyaç duyulabilmektedir. Bu durum da gürültü ve hava kirliliğinde artış yaşanmasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte inşaat sırasında kullanılan araçlar, makineler ve inşaat faaliyetleri de gürültü ve hava kirliliğine neden olabilmektedir (Tabak, 2017). İnşaat aşamasında özellikle proje alanının yerleşim yerlerine yakın olması durumunda olumsuz görsel etkiler kaçınılmazdır. Bu etkiler insanları ve yerel yaban hayatını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Öge, 2007).

İnşaat amacıyla kurulan inşaat sahaları katı atık ve atık su üretmektedir. Mevcut bir kanalizasyon sistemi varsa atık suların bu sisteme bağlanması, aksi halde atık suların alıcı ortama aktarılmadan önce kurallara uygun bir biçimde arıtılması gerekmektedir (TBB, 2011). İnşaat sahasındaki katı atıklar türlerin göre sınıflandırılarak belirli aralıklarla şantiyede geçici olarak depolanmalı ve belediyeye veya lisanslı atık arıtma/depolama tesisine teslim edilmelidir. İnşaat sırasında artan istihdam olanakları ve ticaret, yerel ekonomiye olumlu katkı sağlayacaktır. Ancak işçilerin şehir dışından gelmesi nedeniyle yerel sosyal ve kültürel değerler değişebilmektedir (Avcı, 2020).

Konaklama tesislerinin işletme aşamasında tesiste konaklayan personel ve ziyaretçilerden ve tesis içerisindeki havuzların temizliğinden atık su oluşmaktadır. Tesis içerisinde bulunan oda, restoran, mutfak gibi bölümlerde katı ve sıvı atıklar, ambalaj atıkları oluşmaktadır. Bunların yanı sıra konaklama işletmelerinde bulunan klinik, revir gibi bölümlerde detıbbi atıklar oluşmaktadır. Hava kirliliği, turistik tesislerin işletilmesi sırasında otoparklardan kaynaklanan ısınma emisyonları ve araç emisyonlarından kaynaklanmaktadır. Proje işletme aşamasında kullanılan plastik, tel, metal, kablo vb. ambalaj dışı tehlikesiz atık üretebilmektedir. Yabani otları öldürmek için herbisitlerin kullanılması ve çim alanlarının aynı standardını korumak için düzenli gübreleme nedeniyle su kaynakları da kirlenebilmektedir (Seyhan ve Yılmaz, 2010; Güneş, 2011, Kızılırmak, 2011; GhulamRabbany, vd., 2013; Korkmaz ve Atay, 2017; Solmaz, 2019).

2. Türkiye’de Konaklama İşletmelerinin Açılması ve İşletilmesiyle İlgili Çevre Hususundaki Hukuki Düzenlemeler

Türkiye’nin “turizm potansiyeli kültürel, doğal ve tarihi zenginliklerine” göre değerlendirilmektedir. Turizmin gelişmesiyle beraber çeşitli bölgelerin kültürü ve doğal güzellikleri korunmaya alınmaktadır. Ancak turizmin son yıllardaki hızlı gelişimi, bu mirasın

kullanımı sırasında doğal kaynaklara zarar verebilecek uygulamaları da ön plana çıkarmıştır. Turizmin gelişmesi doğal kaynakların varlığına ve çevresel dokunun çekiciliğine bağlı olduğu için bu kaynakların korunması turizmin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır (Ünalın, 1995; Gündüz, 2004).

Türkiye’de ilk olarak çevre sektörü V. Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan (1985-1989) itibaren kalkınma planlarının bir parçası olarak ulusal programlara dahil edilmiştir. XI. Kalkınma Planı’nda (2019-2023) “Yaşanabilir Şehirler ve Sürdürülebilir Çevre” teması altında çevrenin korunması, kentsel ve kırsal alanlarda yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik hedef ve politikalara yer verilmiştir. XI. Kalkınma Planı’nda çevre koruma ve kirlilik önleme konusunun pek çok sektörle bütünleştirildiği görülmektedir (Özçelik ve Barut, 2017). Bu sektörlerden biri de turizm sektörüdür.

Turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması için çevre politikaları ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda 1993 yılında Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sürdürülebilir turizm çerçevesinde çevrenin korunması, çevre bilinci ve duyarlılığının artırılması ve geliştirilmesi, turistik tesislerin çevreye yönelik olumlu katkılarının teşvik edilmesi amacıyla “Turizmde Çevreye Duyarlılık Kampanyası” başlatılmıştır. Turizm belgesi olan konaklama işletmelerine “AB Eco-label (Eko-Etiket) standartları” ile uluslararası düzeyde kabul görmüş standartlar dikkate alınarak çevreye duyarlı faaliyet göstermeleri sonucunda, 22/09/2008 tarih ve 27005 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesislerine Çevreye Duyarlı Konaklama Tesisi Belgesi Verilmesine Dair 2008/3 nolu Tebliğ” ile çevreye karşı duyarlı konaklama işletmesi belgesi vermeye başlanmıştır. Turizmde yaşanan gelişmelere de bağlı olarak gerekli düzenlemelerle bu Tebliğ, 19/06/2017 tarih ve 30101 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesislerine Çevreye Duyarlı Konaklama Tesisi Belgesi Verilmesine Dair Tebliğ” uygulanmaya başlanmıştır (ÇED-İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, 2020).

Türkiye’de konaklama tesislerine verilen “Çevreye Duyarlı Konaklama Tesisi” belgesi 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu’nun 37. maddesinin A bendinin 2 nolu alt bendi kapsamında hazırlanan “Turizm Tesislerinin Niteliklerine İlişkin Yönetmelik”te şöyle tanımlanmıştır:

“Çevreye duyarlı konaklama tesisi belgesi: Kısmi turizm işletmesi belgeli veya turizm işletmesi belgeli konaklama tesislerinin; sürdürülebilir turizm

kapsamında, çevrenin korunması, çevre bilincinin artırılması, çevreye olan olumlu katkılarının teşvik edilmesi ve özendirilmesi, çevreye duyarlılık yönünde yaptığı çalışmaların değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışma ve değerlendirme sonucunda düzenlenen belge.”

Aynı yönetmeliğin 17. Maddesinin 4. bendinde turizm tesislerinde çevre korunmasına yönelik önlemler şu şekilde belirtilmiştir:

“(4) Sürdürülebilir turizm kapsamında turizm tesislerinde, çevrenin korunması ve çevreye olan olumsuz etkilerin ortadan kaldırılmasına yönelik gerekli önlemler alınır. Turizm tesisleri; doğal varlıklar, biyolojik çeşitlilik, sosyal, kültürel ve tarihi değerler ile yöresel değerlerin koruma ve kullanma dengeleri ile kaynakların sürdürülebilirliği gözetilerek işletilir. Atık oluşumunun önlenmesi, önlemenin mümkün olmaması durumunda atığın en aza indirilmesi sağlanır ve çevreye zarar vermesini önleyecek gerekli önlemler alınır. Atık sular ilgili mevzuatta belirtilen standartlara uygun olarak arıtılmadan hiçbir şekilde açığa, akarsulara, göllere veya denize akıtılamaz. Atıklar; akarsular, göller, denizler ve benzeri ortamlar ile çevrenin olumsuz yönde etkilenmesine neden olacak yerlere bırakılamaz. Atıkların, toplanmasına kadar geçecek süre içinde koku, pislik ve haşarat yapmayacak biçimde muhafazası veya sağlıklı yöntemlerle bertarafı için gerekli önlemler alınır; geri dönüşümünün sağlanması amacıyla kağıt-karton, cam, metal, plastik, organik, pil, elektronik atıklar, tıbbi atık, bitkisel veya mekanik yağlar ile diğer geri kazanılabilir atık türlerine göre ayrıştırılır. Müşteri konforu ve hijyen kuralları gözetilerek, kaynakların verimli kullanılmasının sağlanması amacıyla su, enerji ve kimyasal madde tüketiminin asgari düzeyde tutulmasına yönelik önlemler alınır ve sistemler kullanılır. Bu konularda personele gerekli eğitim verilir.”

Bununla birlikte Türkiye’de 1983 yılında Çevre Kanunu’nun 10. maddesi ile “Çevre Etki Değerlendirmesi (ÇED)” kavramı girmiştir (Çevre Kanunu, 2006). 07/02/1993 tarihli ve 21489 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak “ÇED Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir. ÇED yönetmeliği, süreçte yaşanan sorunlar ve Avrupa Birliği uyum sürecine bağlı olarak farklı zamanlarda güncellenmiştir. Yürürlükte olan son ÇED Yönetmeliği 29/07/2022 tarihli 31907 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır (MBS, 2022).

Türkiye’de 2006 yılında belirli sektörler için Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) rehberleri hazırlanmıştır. Bu sektörlerden biri de turizm konaklama tesisleridir. ÇED rehberi,

turizm sektöründeki projeler adına uygulanması gereken ÇED süreci hakkında bilgi vermek ve rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bir rehberdir. Bu rehberde ÇED yönetmeliğine bağlı olarak ÇED raporu hazırlanırken gerekli olan iş akışı sunulmaktadır. ÇED süreci boyunca, sadece Çevre Kanunu değil bununla birlikte çevre ve turizm ile ilgili birçok ulusal mevzuat da dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte konaklama işletmelerinin kuruluşundan işletilmesine kadarki süreçte etkisi olan diğer turizm alanına özgü kanun ve mevzuatlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kanun ve yönetmelikler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Turistik Tesisler ile İlgili Ulusal Mevzuat

Kanunlar	Yönetmelikler
Çevre Kanunu	“Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik”
Orman Kanunu	“Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği”
Mera Kanunu	“Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği”
İş Kanunu	“Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği”
Su Ürünleri Kanunu	“Atık Yönetimi Yönetmeliği”
Yeraltı Suyu Kanunu	“Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”
Kamu Sağlığı Yasası	“Çevre Denetimi Yönetmeliği”
Milli Parklar Kanunu	“Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği”
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	“Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik”
Kıyı Kanunu	“Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği”
İmar Kanunu	“İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik”
Yaban Hayatının İyileştirilmesi ve Vahşi Yaşamın Korunması Kanunu	“İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği”
Belediye Kanunu	“İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik”
Büyükşehir Belediye Kanunu	“Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği”
Turizm Teşvik Kanunu	“Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik”
Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Ulusal Seferberlik Kanunu	“Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu Uygulama Yönetmeliği”

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2017

Ulusal mevzuat dışında konaklama işletmelerinin kurulması ve işletilmesinde çevresel etkilere ilişkin Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve Avrupa Birliği Direktifleri

de dikkate alınmalıdır. Türkiye'nin taraf olduğu ilgili Uluslararası Sözleşmeler şu şekildedir (Arat, Türkeş ve Saner, 2002):

- “20/2/1984 tarih ve 18318 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (BERN Sözleşmesi)
- 12/6/1981 tarih ve 17368 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Akdeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Barcelona Sözleşmesi)
- 23/10/1988 tarih ve 19968 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Akdeniz Özel Koruma Alanlarının Korunmasına İlişkin Protokol
- AB Çevre Programı tarafından yayınlanan, 13/9/1985 tarihli Cenevre Beyannamesi dolayısıyla seçilen Akdeniz’deki 100 Kıyı Tarihi Yer
- 14/2/1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Dünya Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Sözleşmesi (Dünya Mirası Sözleşmesi)
- 17/05/1994 tarih ve 21937 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (RAMSAR Sözleşmesi)
- 27/7/2003 tarih ve 25181 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (Floransa Sözleşmesi)
- Denizde Kara Kaynaklı Kirliliğin Önlenmesi Sözleşmesi (Paris Sözleşmesi)
- Karadeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş Sözleşmesi)
- Karadeniz Deniz Ortamının Kara Kökenli Kirlenmelere Karşı Korunması (LBS) Protokolü.
- Akdeniz Eylem Planı
- Akdeniz’in Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü”

İlgili AB Direktifleri ise şu şekildedir (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2017):

- “2014/52/EU sayılı ÇED Direktifi
- 27/06/2001 tarihli ve 2001/42/EC sayılı Stratejik Çevresel Değerlendirme Direktifi
- 28/01/2003 tarihli 2003/4/EC sayılı Çevresel Bilgiye Erişim Direktifi
- 21/05/2008 tarihli ve 2008/50/EC sayılı Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi
- 23/10/2000 tarihli ve 2000/60/EC sayılı Su Çerçeve Direktifi

- 19/11/2008 tarihli ve 2008/98/EC sayılı Atık Çerçeve Direktifi
- 30/11/2019 tarihli ve 2009/147EC sayılı Kuş Direktifi
- 21/05/1992 tarihli ve 92/43/EEC sayılı Habitat Direktifi
- 29/05/1999 tarihli ve 99/22/EC sayılı Yabani Hayvanların Hayvanat Bahçelerinde Barındırılması Direktifi

- 24/11/2010 tarihli ve 2010/75/EC sayılı Endüstriyel Emisyonlar Direktifi”

Yukarıda da belirtilen ulusal kanun ve yönetmelikler, uluslararası sözleşmeler ve AB Direktifleri dinamik yapıdadır. Bu nedenle konaklama işletmelerinin kuruluşu ve işletilmesi sürecinde kanun ve mevzuatlara ilişkin son güncelleme ve düzenlemelerin dikkate alınması gerekmektedir.

Sonuç

Son otuz yılda sürdürülebilir turizm, küresel turizm sektöründe merkezi bir önem kazanmıştır. Günümüzde turistlerin öncelikleri değişmektedir. Bunun bir sonucu olarak konaklama işletmeleri de sürdürülebilirlik açısından kalıcı dönüşümler gerçekleştirmektedir. Gittikçe daha fazla konaklama işletmeleri temel çevre yönetmeliklerine bağlı hareket ederek kurumsal sosyal sorumluluk anlayışını benimsemektedir. Literatürde ilgili çalışmalar, son yıllarda konaklama işletmeleri ve işletmenin bulunduğu bölgenin iklim ve doğa koşullarının turistlerin tatil seçimlerini doğrudan etkilediğini göstermektedir. 2000 yılından beri giderek artan “yeşil tüketici hareketi” kapsamında turistler genelinde doğa ve çevre bilincinin oluştuğuna ve iklim değişikliği hususundaki duyarlılıklarının arttığına işaret edilmektedir (TÜSİAD, 2012).

Doğal ve çevresel kaynaklar üzerindeki baskıların en aza indirilmesi ve bu kaynakların korunması hususunda en etkili yollardan biri, devletin getirdiği hukuki yaptırımlardır. Hizmet odaklı ulusal yönetimin temel amacı halkın sağlıklı ve güvenli yaşamını sağlamak ve refahını arttırmaktır. Bu hedefe ulaşmak için ülke içinde hizmet veren birçok kamu kurumu, doğal dengeyi ve ekosistemi bozmadan kalkınmanın sağlanması, ülke kaynaklarının akılcı kullanılması, kaynakların tükenmemesi ve daha doğal hale getirilmesini sağlama konusunda hizmet sunmaktadır. Bu kapsamda devletin en önemli görevlerinden biri çevresel kaynakların akıllıca kullanılması, yönetilmesi ve korunmasıdır.

Türkiye’de 1982 yılına kadar çevrenin korunmasına ilişkin doğrudan bir hukuki düzenleme çıkarılmamıştır. 1930 yılında çıkarılan “1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu”

1980’li yıllara kadar Türkiye’nin çevre politikasının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu Kanunun 10. maddesinde uygun çevre politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasının devletin görevi olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de çevre olgusuna 1982 Anayasası’nda yer verilmiştir. 1982 Anayasası başta olmak üzere, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu gibi doğrudan veya dolaylı olarak çevre düzenlemelerini belirleyen, çeşitli kurum ve kuruluşlara sorumluluklar yükleyen kanunlar bulunmaktadır.

Türkiye özelinde turizm konaklama işletmelerin açılması ve işletilmesi sırasında çevre ile ilgili hukuki düzenlemelerin ele alındığı bu çalışmada özellikle “turizm ve çevre” arasındaki ilişki, turizmde konaklama işletmelerinin kurulması ve işletilmesi sürecinde çevre üzerindeki etkileri ve Türkiye’de bu alanda uygulanan çevreyle ilgili kanun, yönetmelik ve sözleşmelerin neler olduğu aktarılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda 1982 Anayasası, V. Kalkınma Planı ve sonraki kalkınma planları, Turizmi Teşvik Kanunu’nda çevreye ilişkin maddelere yer verilmesi ve ÇED Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi Türkiye’nin çevresel değerler konusunda her geçen yıl hassasiyetinin arttığını ifade etmek mümkündür. Bunun yanı sıra çevresel değerlerin korunması ve çevresel sorunların en aza indirilmesine yönelik Türkiye’nin taraf olduğu Uluslararası Sözleşmelerin ve AB Direktiflerinin de Türkiye’nin dünya turizmindeki yerini sağlamlaştırması konusunda önemli etkiye sahip oldukları söylenebilmektedir.

Turizm doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi için potansiyel bir araç olabilir. Bu kapsamda turistik faaliyetlerin gerçekleştirildiği destinasyonlarda gerek istihdam yaratma gerek bölgeyi tanıtmaya yönelik yerel ekonomi canlandırılmaya çalışılırken, doğal kaynakları ve doğanın korunma çabalarını finanse etmek için bütçe sağlanmalıdır. Konaklama işletmelerinde sıvı ve katı atık yönetimi hususunda yönetmeliklere ve düzenlemelere uyulmalı ve ilgili denetimler gerçekleştirilmelidir. Bununla birlikte konaklama işletmelerinin bulunduğu bölgenin doğal hayatına uyum sağlaması hususunda hassasiyet gösterilmesi, çevresel kaynakların ve kültürel mirasın korunmasını sağlayacak bir arazi kullanım planlamasının yapılması oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Akış, S. (1999). Sürdürülebilir turizm ve Türkiye. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10, 36-46.
- Arat, G., Türkeş, M., Saner, E. (2002). *Vizyon 2023: bilim ve teknoloji stratejileri teknoloji öngörü projesi çevre ve sürdürülebilir kalkınma paneli: uluslararası sözleşmeler ön rapor*. Ankara: Vizyon 2023.
- Avcı, Z. (2020). Turizm çevre ilişkisinin ekonometrik bir analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇED-İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü Müdürlüğü. (2020). 6. *Türkiye Çevre Durum Raporu*. Ankara: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Çevre Kanunu. (2006). 2872 sayılı ve 11/08/1983 tarihinde yayımlanan Çevre Kanunu. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2872.pdf> adresinden alındı
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2017). *Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ÇED alanında kapasitesinin güçlendirilmesi için teknik yardım projesi*. Ankara: T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Çevresel Etki Değerlemesi, İzin ve Denetim Müdürlüğü.
- ÇŞB. (2014). ÇED Rehberi-toplu konut ve turizm konaklama tesisleri. *ÇED Sektörel Rehberleri*. Ankara: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- GhulamRabbany, M., Afrin, S., Rahman, A., Islam, F., Hoque, F. (2013). Environmental effects of tourism. *American Journal of Environment, Energy and Power Research*, 1(7), 117-130.
- Goodall, B. (1992). Environmental auditing: a tool for assessing the environmental performance of tourism firms. *The Geographical Journal*, 161(1), 29-37.
- Gündüz, F. (2004). Çevre ve Turizmin sürdürülebilirliği. *Planlama Dergisi*, 1, 58-66.
- Güneş, G. (2011). Konaklama sektöründe çevre dostu yönetimin önemi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 45-51.
- Hacıoğlu-Deniz, M. (2009). Sanayileşme perspektifinde kentleşme ve çevre ilişkisi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, 19, 95-105.
- Hashimoto, A. (2021). Human rights, development, and tuhe sustainable development goals. A. Hashimoto, E. Härkönen, E. Nkyi içinde, *Human Rights Issues in Tourism* (s. 60-82). New York: Routledge.

- Kızılırmak, İ. (2011). Dünyada ve Türkiye'deki turizm işletmelerinde çevre korumaya yönelik uygulamalar: amacı ve önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 1-12.
- Korkmaz, H. ve Atay, L. (2017). Otel işletmelerinde yeşil pazarlama ve çevre sertifikalarının değerlendirilmesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(4), 113-126.
- MBS. (2022). 29/07/2022 tarihli ve 31907 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39647&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> adresinden alındı
- Öge, H. S. (2007). Otel işletmeciliğinde çevre yönetimi sistemi uygulamaları. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özçelik, Ö., ve Barut, A. (2017). Uluslararası Çevre Hukukunun gelişimi ve Türkiye'deki atık yönetimi düzenlemeleri ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Mevzuatına uyum süreci. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 1-12.
- Seyhan, G. ve Yılmaz, B. S. (2010). Sürdürülebilir turizm kapsamında konaklama işletmelerinde yeşil pazarlama: Calista Luxury Resort Hotel. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 11(1), 51-74.
- Solmaz, S. A. (2019). Sürdürülebilir turizm ve Türkiye'de çevre politikaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(66), 1175-1186.
- Tabak, G. (2017). Turistlerin çevre dostu tutumlarının çevreye duyarlı turistik ürün satın alma niyeti üzerine etkisi: Nevşehir ilinde bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TBB. (2011). *Çevre kanunu, su ve atıksu yönetimi ile ilgili yönetmelikler*. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği.
- TÜSİAD. (2012). *Sürdürülebilir turizm*. İstanbul: Sis Matbaacılık Prom. Tanıtım Hiz. Tic. Ltd. Şti.
- UNWTO. (1980). *Manila declaration on world tourism*. Madrid: World Tourism Organization.
- UNWTO. (2000). *Tourism Highlights 2000*. Erişim linki: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284403745>
- UNWTO. (2023). *International tourism highlights 2023 edition: the impact of covid-19 on tourism (2022-2022)*. Erişim linki: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284424986>

Ünalın, D. (1995). Sürdürülebilir turizm gelişmesi ve çevre. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul:
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

WTO. (1997). *Agenda 21 for the travel and tourism industry: towards environmentally
sustainable development*. World Trade Organization.